

עלוך לב המועדים

הלכות והליכות בענין "כתיבת סת"ם"

הכנת הקלף: על ידי עיבוד בעפצים או בסיד (ש"ע לב ח) והוי לעיכבוא, והטעם: דבלא זה לא נקרא קלף אלא דפתרא (עיין בהמשך עיבוד).

בסיד: כיצד, יניח העור בסיד עד שיפול השער מאליו ולא על ידי גרירה (משנ"ב לב ס"ק כג).

עיבוד לשמה

קלף של תפילין צריך עיבוד לשמן (ש"ע לב ח, רמב"ם תפילין א הלכה יא). **ביאור** עיבוד הוא הכנסת העור לתוך הסיד [אחר מליחה של העור], והסיד מעבד את העור ומוריד את השערות, ובתחילת העיבוד שמעבדו צריך שיהיה לשם תפילין או לשם ס"ת [אבל לא לשם מזוזה שאז מועיל רק לכתיבת מזוזה] (ש"ע שם).

מטרת העיבוד

לתקן את העור שיהיה ראוי לכתוב עליו כראוי על ידי הסרת השערות וריכוכו.

הטעם שיצריך עיבוד לשמן

לפי שעצם התפילין הם המצווה ולכן צריך לעשות להם חשיבות יתירה וצריך לעבדן לשמן כדי שיזהרו בעיבודם ולמען יעמדו ימים רבים (עיין רבינו מנוח תפילין א יא ד"ה ומזוזה, כסף משנה שם יא ד"ה ומזוזה).

לכתחילה: טוב שיוציא בפיו שהוא מעבד לשם תפילין (ש"ע לב ח) ובדיעבד די במחשבה לשמה (משנ"ב לב ס"ק כד).

תחילת העיבוד: תחילת העיבוד הוא הזמן שמשים העורות בתוך הסיד ולא בתוך המים קודם, והטעם: משום שלא נקרא עדיין עיבוד (משנ"ב לב ס"ק כה).

עובי הקלף

יש שלוקחים בפרשיות הקצרות [פרשת "שמע"] קלף עבה יותר, ובפרשיות הארוכות עור דק יותר או שעושים את כל הקלפים שווים ובפרשיות הקצרות משאירים חלק מהדף ריק.

והטעם: לפי שמנוי התפילין לעשות את כל ד' פרשיות של ראש באותו גודל משום שארבעת הבתים של ראש עושים בגודל שווה (ש"ע לב יד) ולאחר שגוללים את הפרשיות שמים בכל בית פרשה אחרת ומשום נוי תפילין עושים שכל הפרשיות יהיו שווים (עיין משנ"ב שם ס"ק קפג). [ונהגו כן בזמנם מאחר שהיה הדרך לעשות בתי תפילין מעור בהמה דקה שעורה רך ובתי התפילין היו מתעוותים אך בזמנינו שנעשים מבהמה גסה אין חשש זה קיים].

"יש להדיר אחר תפילין נאים שנאמר (שמות טו ב) "זה אלי ואנוהו" והיינו נאה שכתבנו לבלבר [סופר] אומן, בכתב נאה ובדין נאה ובקולמוס נאה וקלף נאה" (משנ"ב לו ס"ק ד).

קלף לפרשיות

הלכה למשה מסיני שפרשיות של תפילין נכתבות על גבי קלף [ולא על גבי דוכסוסטוס] (מנחות לב, א, ירושלמי מגילה פ"ק ה"ה, רמב"ם הלכות תפילין פרק א הלכה ח, ש"ע לב ז).

סוגי הקלף

כותבים על גבי עור בהמה היה ועוף הטהורים ואפילו נבלות וטרפות שלהם (רמב"ם הלכות תפילין פרק א י). **יש אומרים** שעור נבילה עדיפא לפי שמת בידי שמים (קסת הסופר).

מניין שכותבים על גבי עור בהמה טהורה

מדכתיב (שמות יג ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך" והגמרא בשבת (קח, א) לומדת "בפיך" מן המותר בפיך ולכן לוקחין עור של בהמה או חיה כשרות ולא של בהמה טמאה.

הטעם שמוותר לכתוב על גבי עור של נבילת בהמה טהורה

כיון שהוא ממין המותר בפיך רק שאירע בו מקרה שנאסר באכילה (ירושלמי מגילה פ"א ה"ט, רבינו מנוח תפילין א י ד"ה אבל).

סוגי העור

מהו קלף ומהו דוכסוסטוס: העור בשעת עיבודו חולקים אותו לשנים החלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף, והחלק השני הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס (ש"ע לו ז), ואת התפילין כותבים על גבי הקלף דהיינו החלק החיצון שלצד השער, והטעם שכותבים בצד הבשר: כדי שתהיה כתיבה נאה (רבינו מנוח תפילין א ח ד"ה הלכה).

[מלבד זו יש עוד סוג של עור הנקרא גויל שהוא עור שעובדו בשלמותו ולא חילקוהו לשנים וצבעו אדום עקב עיבודו בסממן הנקרא ווג הבורסקאים].

מנהגינו

בזמנינו אין נוהגים לחלוק את העור לשנים אלא מגרדים הרבה מחלקו הפנימי שמצד הבשר עד שלא נשאר אלא הקלף לבד בלא הדוכסוסטוס, ומצד השער מגרדים את קליפתו העליונה כפי מה שצריך כדי לתקנו ולהחליקו, והטעם: משום גזרת העבדנים [מעבדי העורות] שעברו מעיבוד במי עפצים או צואת כלבים לעיבוד בסיד וגזרו שרק ככה תעשה מלאכת העובד וכך נוהגים עד עצם היום אע"פ שאפשר לחלק את העור לשנים על ידי עיבוד במי עפצים.

שרטוט

ביאור, שרטוט היינו קו ישר שיוצרים בעזרת מרצע לרוחב הקלף כשכותבים [מתחתיו] בצורה ישרה על פי הקו המשוורטוט.

תפילין מעיקר הדין אין צריך שרטוט כי אם השיטה [השזרה] העליונה [בשונה ממזוזה שהלכה למשה מסיני שצריכה שרטוט (עיי' מנחות לב ג) (ש"ע לב ו), והטעם שאין צריך שירטוט: מפני שהם מחופין ואין קוראים בהם (לבוש לב ז).

טעם אחר: אין צריך שירטוט מפני שאין בתפילין הרבה שורות (אליה רבא לב בשם ספר תרומה סימן קצו).

הטעם שצריך בשזרה הראשונה שירטוט

משום שבתפילין לא נאמר הלכה למשה מסיני לשרטוט כמו במזוזה, והטעם בשרטוט הוא רק משום שאסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלא שירטוט לכן מספיק שמשרטט שיטה העליונה כי סתם בני אדם יודעים לאמן כתב ידם בשאר השיטות שיהיו ישרות אחר שכתבו הראשונה בישרות (משנ"ב לב ס"ק כ).

ויש אומרים: שצריך תמיד לשרטוט למעלה ומן הצד וכן נוהגים (רמ"א לב ו), **והטעם:** משום "זה אלי ואנהו" (עיי' משנ"ב לב ס"ק כא).

שזרות ישרות

יעשה השורות ישרות דהיינו שלא יכתוב שום אות חוץ לשיטה [השורה], **הטעם:** משום נוי מצווה ומדין "זה אלי ואנהו" (ש"ע לב ג – לה לבוש שם).

שירטוט לשמה

שירטוט פרשיות התפילין אפילו השורה העליונה אינו צריך להיעשות לשמה וכשר לעשותו אף על ידי אשה [אבל בס"ת ומזוזה בעי לשמה].

כתיבה בדין

הלכה למשה מסיני לכתוב תפילין בדיו שחור (ירושלמי מגילה פרק א הלכה ט) למעוטי שאר מיני צבעים כגון האדום והירוק שאם כתב אפילו אות אחת בשאר הצבעים פסול (רמב"ם תפילין ומזוזות וס"ת פרק א ה"ה, ש"ע לב ג).

ממה עשוי הדין

את הדין עושים מעפצים קנקנתום וגומא, **עפצים** ביאור עפץ צומח על עץ הנקרא אלון התולע ויש מי שטועה בו שאינו מן המותר בפיק מאחר שנגרם כתוצאה מהטלת צרעות ושאר חרקים את זחליהם בענפי העץ ודבר זה אינו נכון מאחר שעפץ הוא תגובה של העץ להגן על עצמו ואין בו כלל הפרשה מדבר טמא.

קנקנתום נקרא קרקע ירוקה [ויטריל] ויש שקוראים אותו מי נחושת (משנ"ב לב ס"ק ח) והוא הנקרא היום גפרת הנחושת.

גומא: נקרא "גומי ערבי" הוא שרף היוצא מגזע עץ השיטה.

בסיס הצבע של הדין אינו שחור אלא בגוון החום ורק מעירוב הקנקנתום והעפצים נוצר הצבע השחור ולכן בסת"ם ישנים שדהו, צבע הכתב חוזר לבסיסו החום (רמב"ם תשובה קמו).

דיו העומד למחיקה: אף על פי שלומדים מסוטה שצריך שיהיה דיו העומד למחיקה, מכל מקום אין נוהגים בו עכשיו, **והטעם:** לפי שדיו העשוי מעשן עצים ושמינים מתקלקל ונמחק בנקל (משנ"ב לב ס"ק ח).

צורת הכתיבה

יכתוב אותיות טובים ותמימות ולא שיבוזות, ובמתין ובכוונה גדולה, ולא ימהר אדם בכתיבתה כדי להרוויח ממון הרבה [כי אותו רווח ילך לאבוד ולדיראון ויפסיד נשמתו וכו' כי הוא מחטיא את הרבים] וכל מי שכותב תפילין טובים וכשרים כפי יכולתו, שכרו כפול ומכופל וניצול מדינה של גיהנם (ספר ברוך שאמר תיקון תפילין עמוד סז ע"א הובא במשנ"ב לב ס"ק קג).

קולמוס הכתיבה

נוהגים לכתוב תפילין בקולמוס העשוי מנוצה, **הטעם שלוקחים נוצה ולא קנה:** לפי שהקנה משתפשף מהר ויצטרך פעמים רבות לסדרו מחדש לכתבה (ש"ך יור"ד לח כתב בשם ה"טז וכן הפתחי תשובה שם) **[ויש שנהגו: לכתבו בקנה (רמ"א יור"ד רע"א ז, ספר ק"י יור"ד שם כג, חיד"א תורת השלמים יח ח)].**

מנהגו של הבני יונה: הבני יונה כתב שבזמנו הקנים היו חלשים והיה קשה לכתוב עימם לכן הוא כתב ס"ת בעזרת קולמוס מברזל, ובש"ת שיה"ל כתב להקפיד שלא לכתוב בברזל, **והיום נהגו:** רוב הסופרים לכתוב בקולמוס העשוי משאר מתכות ומאבנים ללא תערובת מתכת [ויש דעות בזה בפוסקים האחרונים].

קולמוס נאה: הידור מצווה לעשות את הקולמוס נאה שנאמר (שמות טו ב) "זה אלי ואנהו" ודרשו חז"ל (שבת קלג, ב) "וכתוב בקולמוס נאה".

סוגי הכתבים

כתב בית יוסף

ובו כותבים בני אשכנז, **הטעם שנקרא בשם כתב הבית יוסף:** לפי שמרן רבי יוסף קארו ביארו בהרחבה בספרו בית יוסף.

כתב האר"י

וכן כותבים בקהילות החסידים [השינויים באותיות א, ו, ח, ע, צ, ן, ש ויש אומרים שגם אות ט (מצת שימורים)].

כתב וועליש ובו נהגו לכתוב הספרדים.

סדר כתיבת הפרשיות (לב א)

פרשיות התפילין צריכים להיכתב כסדר שכתובים בתורה שמופעים בתורה "קדש" (שמות יג א – ז) "והיה כי יביאך (שמות יג יא-טז) "שמע" (דברים ו ד-ט) "והיה אם שמוע" (דברים יא יג כא) (ש"ע לב א).

והטעם: מדכתיב (דברים ו ו) "והיו הדברים" ודרשו חז"ל (מכילתא בא מס' פסחא פרשה יח) בהיותן יהיו דהיינו שיכתבו כסדר כתיבתם בתורה (משנ"ב שם ס"ק ג).

ולשיטת ר"ת סדר הכתיבה "קדש ל", "והיה כי יביאך", "והיה אם שמוע", "ושמע" [חולק על רש"י שסובר ש"שמע" קודם ל"והיה אם שמוע"].

ואם הפרשה המאוחרת נכתבה לפני הקודמת לה והונחו יחד בתפילין התפילין פסולות.

פרשה פתוחה או סתומה

פרשה פתוחה: ביאור הפרשה שלפניה מסתיימת בתוך השורה והסופר מתחיל לכתוב משורה החדשה, פרשות "קדש ל", "והיה כי יביאך" "שמע" נקראות פרשות פתוחות.

פרשה סתומה: ביאור שהפרשה החדשה מתחלת בתוך השורה עם סוף הפרשה הקודמת, פרשת "והיה עם שמוע" נקראת פרשה פתוחה (עיי' משנ"ב לב ס"ק קסד).

מספר המילים והאותיות שבתפילין

בכל ארבע פרשיות שבתפילין יחדיו יש ארבע מאות ושלוש מילים, אלף חמש מאות ותשעים וארבע אותיות.

סדר הקדימות בכתיבה הפרשיות

קדימת פרשיות של יד או של ראש

לכתחילה יש להקדים כתיבת פרשיות של תפילה יד לפרשיות של תפילה ראש (רמ"א לב ס"ק ה).

הטעם: משום שתפילין של יד מוקדם בפסוק (דברים ו ח) כדכתיב "וקשרתם לאות על ירך .. והיו לטוטפות בין עינך" (משנ"ב לב ס"ק ה).

ויש אומרים: שיכתוב של ראש תחילה (א"י ז"ל בספר הכוונות בדרושי תפילין דרוש ב וכן פסק בקול יעקב), **הטעם:** כיון שתפילין של ראש קדושתו יותר משל יד כיון שיש בה ש"ן ודל"ת לכן יכתבהו ראשון (ב"ח לב, משנ"ב שם ס"ק ה).

תפילין של יד ושל ראש

של יד יכתוב בקלף אחד (ש"ע לב ג)

לתפילה של יד לוקחים רצועת קלף אחת צרה וארוכה שעליה נכתבים ד' פרשיות.

הטעם: מדכתיב (דברים ו ח) "והיו לאות על ירך" משמע אות אחד כלומר בית אחד וכשם שהוא אחד מבחוץ דהיינו הבית כך צריך להיות אות אחד מבפנים דהיינו קלף אחד (משנ"ב לב ס"ק ו).

צורת הכתיבה כל אחת מהפרשיות נכתבות בעמוד [טור] נפרד זה ליד זה כמו ספר תורה ולא כמזוזה בעמוד אחד זה למטה מזה (משנ"ב לב ס"ק ו).

רווח בסוף הפרשה כדי שיהיה ניכר כל פרשה בפני עצמה משאירים בין עמוד עמוד רווח בשיעור שתי אותיות.

ושל ראש כל פרשה יכתוב בקלף אחד (ש"ע לב ג)

לתפילה של ראש לוקחים ד' רצועות קלף צרות וארוכות שעליהם כותבים ד' פרשיות דהיינו כל פרשה מד' פרשיות של ראש נכתבת על רצועת קלף נפרדת

הטעם: כיון שיש בו ד' בתים צריך לכתוב ד' פרשיות בד' קלפים (משנ"ב לב ס"ק ו).

הטעם שמרשיות של יד נכתבות בקלף אחד ובבית אחד בשונה משל ראש

לפי שבראש יש ד' חושים חוש הראיה העין, חוש השמיעה שהם האוזניים, חוש הריח שהוא החוטם, חוש הטעם והוא הפה, ובשל יד יש בו רק חוש אחד והוא חוש המישוש שהוא תלוי ביד ולכן ישנו בקלף אחד (פרישה לב לד, שערי טעמי המצוות ענין תפילין לג). עיין משך חכמה שמות יג ט.

טעם אחר: לפי שבתפילין של יד נאמר "לאות על ירך" בלשון יחיד

ואילו בשל ראש נאמר "לטוטפות" בלשון רבים (משנ"ב לב ס"ק ו).

טעם אחר: לרמז על האחד יתברך שמו בעולמו, שעל ידי זה יעמדו ויעידו עליו "ישראל גוי אחד בארץ" והתפילין של יד יעידו עלינו שכל המניחים הוא בר ישראל וחייב בכל מצוות ה' יתברך (קונטרס טעמי תפילין לרבינו יום טוב ליפמן מיהלויזן עמוד רפח).

תפילין של יד צריך להיות כתובים בד' עמודים לכל פרשה עמוד (משנ"ב לב ס"ק ו).

מספר השורות

פרשיות של יד נכתבות בז' שורות (תוס' מנחות לב, א ד"ה הא), לרמז על כך שכל השביעיות הן חביבות לה' יתברך שבזכותם ברא הקב"ה את עולמו כגון שבת, שמיטין, ויובלות (קונטרס טעמי התפילין עמד רפ).

ז' שיטין לרמז שהוא מושל בז' רקיעים (שם עמוד רצ).

פרשיות של תפילה של ראש כותבים בארבע שורות (רא"ש תיקון תפילין, טושי"ע לה א).

ברמזי פרשיות של יד ושל ראש

פרשית שבתפילין כנגד חמשה חומשי תורה ד' פרשיות של ראש הכתובות כל פרשה על קלף נפרד הן כנגד חמשה חומשים בראשית שמות ויקרא במדבר, ופרשיות של יד הכתובות על רצועת קלף אחת הן כמו משנה תורה [דברים] שכולל כל הספרים שמקודם (שפת אמת בא שנת תרנא).

צורת הכתב

תפילין נכתבות בכתב אשורי, **הטעם שנקרא כתב זה בלשון אשורית:** לפי שהוא מאושר בכתב (סנהדרין כב, א).

עזרא תיקן לכתוב בכתב זה **ויש הקוראים** לו כתב סת"ם דהיינו ספרי תורה תפילין ומזוזות.

לשם קדושת תפילין (ש"ע לב ט)

בתחילת הכתיבה יאמר "הריני כותב לשם קדושת תפילין" (לב יט), מהו תחילה תחילת כל הפרשיות (משנ"ב שם ס"ק צב).

הטעם באמירה: לפי שאם תהיה אות אחת שלא נכתבה לשם קדושת תפילין התפילין פסולות (משנ"ב שם ס"ק צב), ולכתחילה טוב שיאמר לפני כל פרשה שגם כל האזכרות שבו לשם קדושת ה' (משנ"ב לב ס"ק צו).

יש אומרים: שיש לחשוב לשם קדושת תפילין במשך כל מהלך הכתיבה (ש"ע הרב לב).

ויש אומרים: שכל שאמר בתחילה לשם קדושת תפילין ובזה הורה על מחשבה לשמה בכל הכתיבה אין חשש אם יהיה טרוד במחשבות זרות בשעת הכתיבה (חז"א א"ח סימן ו ס"ק יג ד"ה וזה).

וכל שכן שצריך ליזהר מטעם הזה שכל פרשה ופרשה תכתב כסדר (משנ"ב שם).

כתיבת אזכרה [שם ה']

בכל פעם שכותב אזכרה צריך לומר שכותב לשם קדושת השם (ש"ע לב ט), ויש אומרים: דמהני בדיעבד שמחשב שכותב אזכרות לשמן, והטעם: כיון שהוציא בתחילת הכתיבה בפיו מהני (רמ"א לב ט, משנ"ב שם ס"ק צט).

כתיבה מתוך הכתב

מעיקר הדין רק אם אין הפרשית שגורות בפיו של הסופר צריך שיכתוב מתוך הכתב (ש"ע לב כט), הטעם: כדי שלא יטעה (משנ"ב לב ס"ק קלג).

מצווה מן המובהק לכתוב מתוך הכתב אף מי ששגור על לשונו (ב"ח הובא במשנ"ב לב ס"ק קלה), והטעם: כדי שתהא קדושת הבל קריאת כל תיבה ותיבה היוצא מפי הקורא נמשכת על האותיות.

כתיבה ברצף

לכתחילה יזהר לכתוב כל הפרשיות של יד ושל ראש ברציפות ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור כלל (משנ"ב לב ס"ק ה בשם ספר הכוונות לאר"י ז"ל בדורשי תפילין דרוש ב),

יש שביארו שאין זה מעיקר הדין אלא ממידת חסידות ורק לסופר הזריז ואומן וכוחו יפה וידעתו בהלכות סת"ם רחבה ויראתו שלימה אבל מי שאין לו מעלות אלו יש לחשוש שעל ידי הכתיבה הרצופה יתעייף ויקלקל יותר מאשר יתקן לכן טוב שיפסיק בין הכתיבה כדי שינוח ויכתוב כהלכה (ספר מלאכת שמים כלל יז יור"ד בבינה הביאו בקסת הסופר סימן כ אות ו בלכת הסופר)

בשעת כת בו גם צריך ליזהר כל מה שיכול לכתוב כל הד' פרשיות של ראש או של יד רצופים ביניהם (שע"ת לב ד"ה של יד).

אותיות חסרות או יתירות

צריך לדקדק באותיות חסרות או יתירות, יתירות כגון בכור עם ו' הוציא עם ו', חסרות, כגון בחזק חסר ו', יצאים חסר ו'.
והטעם: משום שאם חסר או יתר אות אחת ואפילו קוצו של י"ד (משנ"ב לב ס"ק קא) התפילין פסולות ונמצא שהמניחים אותם מברכים ברכה לבטלה בכל יום וגם שרוים בכל יום בלי תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה (ש"ע לב ס), ועוד שיש בו עון גזל (משנ"ב שם ס"ק קב).

כתיבה תמה (ש"ע לב ד)

ביאור: שלא יחסר אפילו קוצו של י"ד (ש"ע לב ד) שהוא עוקץ שמאל של י"ד (משנ"ב שם ס"ק טו).

תגים שבכתב אשורית

"מתניג כהלכתו" (ש"ע לב ד) באותיות שעטנ"ז ג"ץ (מנחות כט, ב, משנ"ב לב ס"ק טז).

שלושה תגים: ביאור בכתב אשורית מוסיפים שלשה תגים דהיינו קווים דקים (ש"ע לו ג, משנ"ב שם ס"ק יב) על שבעה אותיות שסימן "שעטנז גץ", הטעם: לפי שאותיות אלו מרכיבות את שמותיהם של שלושת המקטרגים "שטן" "עז" ו"גץ" והתגים עליהם הם כחרב וכחנית להנצל מהם (ספר אגרת הטיול).

תג אחד דק משמאל: יש ששה אותיות שיש בהם תג אחד דק משמאל ואלו הן ב, ד, ה, ת, י, ק, וסימן "בדק חיה".

האותיות שאין בהם בכלל תגים א, ו, כ, ל, מ, ס, פ, ר, ת וסימן "מלאכת סופר".

כתיבה גסה: לכתחילה יכתוב כתיבה גסה קצת, והטעם: כדי שלא ימחק הכתב מהר (ש"ע לב ד).

וכן מצווה ליפותן מבחוץ ומבפנים (ש"ע לב ד בשם דברי מרדכי).

"שמע ישראל... אחד" ד' גדולה

צריך לכתוב ד' דאחד גדולה משאר הדלתין שבכתב (משנ"ב לב א בשם המג"א).

כתיבה ביד ימין

על הסופר לכתוב ביד ימין (ש"ע לב ה) ומנין מדכתיב (דברים ו ח) "וקשרתם וכתבתם" ולומדים מזה מה כתיבה בימין אף קשירה בימין (מנחות לז א) ואם כתב בשמאל התפילין פסולות (כותב בשתי ידיו יכתוב לכתחילה בימין אך בדיעבד אם כתב בשמאל כשר) (ש"ע לב ה).

הקפת גויל

מהו גויל: גויל היינו רווח בין אות לאות בד' רוחותיה, ויש מבארים שלא יהיה ביניהם חור בקלף (טוש"ע לב ד) מכיון שצריך שלא תדבק שום אות בחברתה לכן כל אות מוקפת גויל, וגם האות הראשונה בשיטה [בשורה] (משנ"ב לב ס"ק יג). והטעם: מדכתיב "וכתבתם" ודרשו חז"ל הן על הכתיבה מזוזה והן על כתיבת תפילין שיש לכותבם כתיבה תמה ומושלמת (רש"י שבת קג, ב ד"ה תם) ובכלל זה שתהיה כל אות מוקפת גויל מכל עבריה (ש"ע לב ד).

בדיקה והגהת הפרשיות

בגמר הכתיבה יש להעביר את הפרשיות להגהה לפחות על ידי שני בני אדם, והטעם בב' אנשים: לפי שאין לסמוך על הגהה ובדיקה של אדם אחד בלבד לפי שאי אפשר להיות נקי מטעיות ופירושים ושינוי אותיות בפחות משני בני אדם כי החושים אינם שווים ואפשר שיראה זה מה שלא ראה זה (קול יעקב סימן לב אות קטו).

המנהג היום לבדוק חסרות ויתרות בעזרת מחשב וכשרות האותיות על ידי אדם ומהדרים בסיום התיקונים להעביר הגהת מחשב נוספת.

הסופר

אין לוקחים תפילין אלא מן המומחים (מנחות מב, א).
ומהו מומחה שבקי בחסרות ויתרות אע"פ שאפשר לבדוק גנאי הוא לסתור (תוס' מנחות מג, א).

בחירת סופר

כתב המשנ"ב (לז ס"ק ד) "ויען כי גדול כח המצווה כל כך ולהפך העונש ר"ל לכן יזהר כי אם לקנות תפילין מסופר מומחה ויראה שמים ובעל תורה, וכן רצועות יקנה מאיש נאמן וכו".

עוד מדברי המשנ"ב (לז ס"ק ד)

"וכל ירא שמים יתן אל לבו אם על מלבושיו וכליו הוא מהדר שיהיו כתיקונם מכל שכן חפצי שמים שלא יצמצמם ויחוס על הכסף אלא יהדר לקנות אותן שהם בוודאי כשרים אף שמחירם רב".